

Petru Fideliovi
Sborník k sedmdesátinám

Triáda

Petr Fidelius (* 15. prosince 1948 v Praze), esejista, kritik, editor, redaktor, překladatel. Původně krycí jméno Petr Fidelius (resp. šifra -pf-), které si zvolil pro publikaci v samizdatu, se mu stalo trvalým autorským jménem, jehož užívá dodnes. Ediční práce a překlady podepisoval v samizdatu, s krátkým přesahem do prvních polistopadových let, rovněž krycím jménem Daniel Bohdan (šifra -db-); nadále už jako editor a překladatel vystupuje pod svým občanským jménem Karel Palek.

V letech 1967–1974 studoval francouzštinu a vietnamštinu na Filosofické fakultě University Karlovy. Po dokončení studia pracoval mezi roky 1974–1990 jako topič (nejdéle, 1977–1990, na I. stomatologické klinice v Praze v Kateřinské ulici). Od konce sedmdesátých let publikoval v samizdatu a později i v zahraničních a exilových časopisech. Od roku 1982 se podílel na redakci a vydávání samizdatového čtvrtletníku Kritický sborník. Iniciátory vzniku časopisu v roce 1981 byli Jan Vladislav, František Kautman a Jindřich Pokorný, jeho prvním redaktorem se stal Josef Vohryzek a později jej vystřídali Jan Lopatka a Luboš Dobrovský, redakčně spolupracoval ještě Miloš Rejchrt. V letech 1990–1993, poté co začal vycházet v tištěné podobě, vedl Kritický sborník Jan Lopatka. Karel Palek byl výkonným redaktorem, od roku 1993 do 2001 pak Kritický sborník řídil, v ročnících 1994 a 1995 za redakční spolupráce Michaela Špirita. Od počátku devadesátých let publikoval kromě Kritického sborníku v Přítomnosti, Literárních novinách, Lidových novinách, Mladé frontě Dnes aj. Od roku 2000 působí na Fakultě humanitních studií UK v Praze.

Mediální kampaň komunistické moci proti Chartě 77 ho přivedla k důkladnému studiu novinových článků, tištěných zejména v Rudém právu. Výsledky sémantického rozboru komunistického jazyka uveřejnil mimo jiné ve studiích *Lid*, *demokracie*, *socialismus* (samizdat 1978), „*Pohádka o Stalinovi*“ v *kontextu současné oficiální propagandy* (samizdat 1980) a *Zrcadlo komunistické moci* (čas. 1994). První dvě práce spolu s kratšími esey, původně částmi studie *Posun po šikmé ploše*, vyšly v neautorizovaném svazku *Jazyk a moc* (1983), který se stal předlohou francouzského překladu *L'Esprit post-totalitaire* (přeložila Erika Abrams, předmluvu napsal André Glucksmann, 1986). Samostatně byly již předtím vydány v překladu do italštiny s názvy *Popolo, democrazia, socialismo* (1981) a *La Favola di Stalin* (1983). Autorizovanou verzi analýz předložil Petr Fidelius v knize *Řeč komunistické moci* (1997, dotisk 2002, 2., rozšířené vydání 2016).

Kritický postoj ke koncepci undergroundu zaujal ve studii *Posun po šikmé ploše* (samizdat 1981, zkrácená verze s názvem K Jirousově koncepci undergroundu, čas. 1993, knižně 2000). K povaze samizdatu se vyjádřil v článku Zapomenutý otazník nad „ineditní“ literaturou (čas. samizdat 1983). Zájem o „zacházení se slovy“ vedl Petra Fidelia ke kritice užívání základních pojmů v textech například Václava Bělohradského, Ivana Divíše, Václava Havla, Vladimíra Macury aj. Výbor prací z osmdesátých a devadesátých let tvoří svazek *Kritické eseje* (2000, ve skutečnosti 2001). Zvláštní oblast Fideliova díla v dekadě od poloviny osmdesátých let představují časopisecké lingvistické studie věnované aktuálním otázkám vývoje českého pravopisu.

Edičně připravil dva knižní soubory dialogů Zdeňka Neubauera a Ivana M. Havla: *Sidonius a Sakateka: Dialogů patero* (samizdat 1986) a *Sidonia a Sakateky čtrnáctero vykročení* (2004), knihu Zdeňka Neubauera *Bytí a subjektivita. Ricaurovské eseje* (samizdat 1986) a svazek sloupků Ivana M. Havla psaných do časopisu Vesmír z let 1991–1996 *Otevřené oči a zvednuté obočí* (1998); zásadní redakční revizi K. Palka procházely též všechny texty Z. Neubauera publikované v Kritickém sborníku. Uspořádal a komentoval výběry z politické publicistiky Ferdinanda Peroutky do roku 1948 *O věcech obecných I, II* (dva svazky, 1990, 1991) a z Peroutkových literárních kritik s názvem *Slušeli se být realistou* (1993). Pro tištěné vydání zpracoval strojopisné memoáry Václava M. Havla *Mé vzpomínky* (1993) a dva svazky spisů Jana Patočky: *Češi I, II* (společně s Ivanem Chvatíkem, 2006). Dále uspořádal a průvodními texty komentoval obsáhlý výběr ze samizdatových ročníků časopisu *Kritický sborník 1981–1989* (2009) a edičně se podílel na vydání výběru z textů Zdeňka Vašíčka *Podmínky volby* (2003), mj. podstatně revidoval původní autorovo uspořádání. K vydání připravil z rukopisu také Vašíčkovu poslední knihu *Jak se dělají filosofie* (spolu s Robertem Krumphanzlem, 2012).

Kromě časopiseckých překladů, zejména z francouzštiny a angličtiny, vyšly dva překlady Karla Palka knižně: novela Françoise Mauriaca *Umounělec* (z francouzštiny, 1983) a studie Viléma Flussera *Jazyk a skutečnost* (z portugalského, 2005).

V roce 2002 obdržel Výroční cenu Nadace Český literární fond za knihu *Kritické eseje*.

(rk)

Petru Fideliovi
Sborník k sedmdesátinám



Petru Fideliovi
Sborník k sedmdesátinám

Triáda

Uspořádaly Lucie Malá a Tereza Šnellerová

Texty © Ivan M. Havel, Tomáš Hermann,
Ivan Chvatík, Filip Karfík, Pavel Kouba,
Robert Krumphanzl, Rudolf Kučera, Dominik Lukeš,
Ivan Matoušek, Martin Palouš, Miroslav Petříček,
Petr Rezek, Michael Špirit, Karel Šprunk, Jan Šulc
Fotografie (2000) © Petr Kotyk
Bibliografie © Michal Kosák
© Triáda, 2018
ISBN 978-80-7474-248-4
ISBN (pdf) 978-80-7474-496-9
ISBN (epub) 978-80-7474-497-6
ISBN (mobi) 978-80-7474-498-3

Karel Palek alias Petr Fidelius postupuje ve svých pracích metodicky, ať jde o analýzu totalitního jazyka, reflexe umělecké i odborné tvorby, některou z řady polemik, které vedl, či jednoduše o běžné provozování editorského a redaktorského řemesla, soustředí se především na pojednaný text, jeho argumentační strukturu, funkčnost kompozice, platnost jednotlivých tvrzení, patřičnost zvolených výrazů. Jeho textové analýzy se vyznačují kritičností a důsledností – Fidelius pomocí analýzy odhaluje slabost či bezobsažnost všeobecně deklarovaných tvrzení, pojmenovává ustálené vyjadřovací postupy, jejichž automatizovanost a vyprázdněnost často nenahlížíme, detekuje případná pochybení či nedbalosti mluvčího. Jeho činnost je však také orientována zřetelně formulovanými, čitelnými hodnotami a morálním závazkem vůči společnosti. Význam takových hodnot je v humanitních vědách posledních téměř třiceti let sice samozřejmě přijímán, nezřídka halasně proklamován, avšak často jen do té chvíle, v níž jsou vystaveny zkoušce a konfrontaci. Zdá se, že v současnosti se sama podstata kriticismu a s ním neodbytně spjatého aktu hodnocení (odkazujícímu právě k přítomnosti a vědomí hodnot) stává nepohodlným a nežádoucím elementem. Ruší totiž zaběhnutý chod, a tudíž kýženou produktivitu akademických pracovišť, redakcí, institucí, znejišťuje a uvádí v nesoulad, staví člověka do nepohodlné situace.

Maximy jsou přitom zdánlivě prosté: nerelativizovat, trvat si na svém, hovořit bez plané shovívavosti a bez ohledu na výhody či nevýhody, které z takového jednání plynou. Jen hrstka kritiků byla – jako Petr Fidelius – schopna takovým maximám dostat za minulého režimu, a přestože jsou podmínky pro jejich naplnění dnes snazší, není obecně kritický, primárně nepragmatický postoj přirozenou součástí společenské konvence.

Avšak je to právě toto východisko, které umožňuje kritiku vůbec provozovat, a to, čím k sobě Petr Fidelius stále přitahuje pozornost.

Čtenáři Fideliových esejů se nabízí otevřené a inspirativní dílo, s nímž lze souznít i polemizovat, nelze je však pro jeho obecnou důsažnost, sahající mimo oblast textové analýzy, jednoduše obejít (podobně jako nelze opomíjet činnost celého okruhu autorů Kritického sborníku). Petr Fidelius dle svého vyjádření v předmluvě k prvnímu vydání *Řeči komunistické moci* (1998) doufal, že odhalí nebezpečí řeči a „jen“ nastíní cestu, po níž se lze vydat. S odstupem času, v předmluvě k druhému vydání (2016), musel konstatovat, že se nic takového nestalo. Fidelius byl několikrát nařčen z přílišné prudkosti, černo-bílého vidění či dogmatismu: poukazy na nedostatečnou objektivnost kupříkladu jeho pojednání o komunistické řeči se nyní objevují v různých diskusích o tzv. normalizaci a metodologických možnostech jejího historiografického uchopení. Tyto historiografické diskuse o normalizaci se rovněž mýjejí s Fideliovým přístupem soustavnější orientace na jazyk jako formant mimojazykové (totalitní) skutečnosti. Setrvávají u historických textů jako dokumentárního materiálu, v němž mají ideologické výpovědi (floskule) jen pragmatickou (pokrývací) funkci, jejich formující vliv ponechávají stranou – bez analýzy pojmů přejímají diskutující často nereflektovaně i kritizovaný jazyk, tedy stále stejně nebezpečný totožný slovník.

Jisté původně marginální a všemi odsuzované „normalizační“ reziduum dochází svého nového uplatnění. Totalitní jazyk svazuje myšlení, určuje mu mantinely a obranou proti němu je tuto skutečnost neustále reflektovat a připomínat. Jak jsme v tomto ohledu obstáli, tematizují mimo jiné některé zde přítomné příspěvky.

Budiž tento sborník oceněním kritické osobnosti Petra Fidelity, dokladem zájmu o jeho dílo, zprávou o vlivu, jež zanechalo a zanechává, a podnětem k dalšímu uvažování o něm.

Přítomný sborník vznikl na počest životního jubilea Karla Pal-ka, píšícího zejména pod kryptonymem Petr Fidelius, kritika, lingvisty, editora díla Jana Patočky či Ferdinanda Peroutky a redaktora spjatého s Kritickým sborníkem. Na následujících stránkách se sešli jak autoři z nejrůznějších oborů, které Fide-lioova kritická tvorba ovlivnila a inspirovala, tak lidé, na něž zapůsobila jeho osobnost a kteří přispěli svědectvím o spolu- práci s oslavencem a o odborném i společenském setkávání.

Předmětem čtveřice textů v prvním bloku jsou různé aspek-ty Fideliovy činnosti, kterou autoři reflektují či se jí inspiro-ují. Příspěvek Tomáše Hermanna se především týká Fideliových analýz jazyka totalitní moci, jímž se soustavně věnoval od kon- ce sedmdesátých let a jež byly po revoluci soustředěny do knihy *Řeč komunistické moci* (1998). Poprvé tiskem zde vychá-zí recenze, kterou její autor původně připravil pro rozhlasové vysílání a jež reflektuje první porevoluční vydání zmíněného souboru Fideliových esejů. T. Hermann v ní shrnuje klíčové momenty Fideliových rozborů a přibližuje nejen jeho meto- du textové kritiky jako takovou, ale nastiňuje možnosti, které představuje pro budoucí zkoumání jazyka totality. Dokument pro přítomnou knihu opatřil autor osobně laděným úvodem. V oddíle následuje text, který zpřítomňuje jinou Fideliovou aktivitu: jeho angažmá v samizdatovém Kritickém sborníku. Michael Špirit ve své stati pojednává o autorství krátkých ano- tací publikovaných v rubrice Knižní zpravodaj. Lingvista Domi- nik Lukeš ve svém příspěvku připomíná soudobé západní ling- vistické směry, mj. kritickou analýzu diskurzu, a upozorňuje na aspekty vztahu jazyka a moci, které jsou imanentně přítomny v jakémkoli řečovém chování. Uvádí příklady zdánlivě neviditel- né jazykové manipulace, možnosti její reflexe (nejen) běžnými mluvčími a zabývá se myšlenkou, jakou pozici zaujímají v tomto jazykovém „stroji“ lingvisté. Rudolf Kučera píše o obrazu světa, jaký vytváří současný jazyk liberální demokracie. Předmětem jeho příspěvku, inspirovaného Fideliovými esejemi, je politic- ký a mediální slovník užívaný v souvislosti s tzv. migrační krizí a jeho možná příbuznost se slovníky totalitních režimů.

Témata v další části knihy přesahují rámec orientace na Fideliova jazykovědná zkoumání, vztahují se k jeho tvorbě volněji a upomínají tak na její širší kontext. Otázkou některých jejích vazeb na oblast teorie médií a mediality se zabývá Miroslav Petříček, který ve své stati volně navazuje na kapitolu „Medialita médií“ ze své knihy *Co je nového ve filosofii?* (Nová beseda 2018, s. 59–66). Přibližuje v ní práce teoretika Dietera Mersche a vysvětluje klíčové pojmy jeho negativní teorie médií. Mersch reviduje základní tezi teorie médií a ohledává možnosti uchopení ontologického základu mediality. Novým východiskem pro strategii negativní teorie médií jsou Merschovi především umělecké intervence. Petr Rezek poukazuje na jinou vlastnost mediality, vychází při tom ze svého textu „Stylizace vítězí“ (vydaného v 5. čísle sborníku antikvariátu Ztichlá klika, 2008, s. 5). V lidském „přirozeném“ projevu zachyceném prostředkujícím médii dochází podle autora paradoxně k efektu ztráty pravdivosti původní přirozenosti – mediální rámec ji proměňuje v její přetvářku: dochází k tzv. inscenaci pravdy, nepovedenému předvádění bezprostřednosti. Filip Karfík uvádí Fidelia v rozhovor s Platonem: připomíná Platonovu teorii řeči, jak ji podává v dialozích *Kratylos*, *Theaitetos* a *Sofistes*, a poznatky o kritériích pravdivosti řeči závěrem konfrontuje s pojetím pravdy formulovaným ve Fideliově kritice Václava Bělohradského, nazvané „Postmoderní filosof na českém tržišti“. Pavel Kouba věnoval Petru Fideliovi svou studii „Anatomie přítomnosti“, přepracovanou kapitolu „Hranice přítomnosti“ ze své knihy *Život rozumění* (2011). Společným jmenovatelem úvah nad Fideliovým dílem je zde především tematizace pojetí pravdy, pravdivosti, resp. „pravdění“ jako dění pravdy a přítomné možnosti poznání. U Fidelia je i tato problematika neodmyslitelně spjatá s řečí – skrze řeč se pravda vyjadřuje.

Třetí část knihy zachycuje Petra Fidelia očima přátel a spolupracovníků. Jednotlivé charakteristiky často zaznamenávají první seznámení s kritikem a působivý dojem, který zanechal. Fidelius je zde portrétován i v méně obvyklých rolích. Martin Palouš ho v pěti vzpomínkových obrazech představuje jako

„přísného přítele“, Karel Šprunk ve svém vyprávění upomíná na oslavencovu dosud nepřiliš známou dráhu divadelnickou. Jan Šulc charakterizuje Petra Fidelia mj. jako nesmlouvavého a náročného redaktora a Ivan Matoušek eviduje veškerá dosavadní vzájemná setkání.

Celek je doplněn ilustrací od Ivana M. Havla a Fideliovi dedikovaným překladem Höderlinovy básně od Ivana Chvatíka.

Editorky děkují Lucii Bartoňové, Libuši Heczkové a Robertu Krumphanzlovi.

„Řeč vždycky přesahuje toho, kdo jí užívá.“
Osobní svědectví o naléhavosti Petra Fidelia
s jedním dokumentem
Tomáš Hermann

Karla Palka jsem poznal osobně v roce 2007. Příležitost poskytl jeden ze seminářů, pořádaných Ústavem pro soudobé dějiny ve Vlašské ulici, na kterém Karel Palek v květnu toho roku jako hlavní host přednášel a diskutoval o svých někdejších analýzách oficiálního jazyka komunistické propagandy. Komentáře pronesli Zdeněk Vašíček a Michal Kopeček, debata byla živá a následovalo pohoštění s posezením v ústavní zahradě. Téma mne sice velmi zajímalo, k osobnímu kontaktu jsem byl však tehdy motivován něčím jiným. Předchozí rok totiž vyšly dva obsáhlé svazky Spisů Jana Patočky o Česích, které Karel Palek edičně připravil s Ivanem Chvatíkem a doprovodil vynikajícím komentářem. Požádal jsem ho nesměle o schůzku, neboť jsem měl k souboru několik otázek a stál jsem o konzultaci nad některými edičními záměry a postupy. Ke konzultaci došlo o několik dnů později v jednom z kavárenských dvorků v ulici Karoliny Světlé. Jistou trému ze setkání s legendou samizdatové kritiky, z níž vyzařuje těžko vystihnutelné osobní charisma a přirozená autorita, vzápětí rozehnal neobvykle přímočarý zájem o věc samu a posléze neokázale projevovaná přátelská náklonnost. Od té doby se podle potřeby příležitostně setkáváme – někdy sami, jindy s dalšími kolegy – k debatám o rozpracovaných i vydaných textech a problémech, které s nimi souvisejí.

K těmto pracovním setkáním náleží určité typické znaky. Nutnou podmínkou pro místo setkání, určené vždy až po detailní rozvaze, je možnost kouřit, což se pro zimní období zkomplikovalo po uvedení tzv. protikuřáckého zákona (Karel Palek k němu vlastním nákladem vydal kritickou rozpravu). K jeho osobní výbavě patří starosvětský, dbale elegantní oděv, slaměný klobouk, doutníky, taška s drobným nákupem, pro který je třeba cestu na schůzku nebo z ní využít, a vzorně uspo-

řádané, různorodě systematicky poznačené podklady pro práci. Stůl, nejlépe co nejzazší od centra provozu daného podniku, vyžaduje další přípravu: rozvržení jednotlivých míst sezení vzhledem k účelu zamýšlené práce a potřebných zorných úhlů, kontrola zastřešení, zastínění a vhodnosti osvětlení přirozeného či umělého, uspořádání stolní desky (umístění popelníku, prostor pro šálky či sklenice), revize plochy vzhledem k rozsahu pracovních podkladů (a následné manipulace s nimi) a objasnění právě užívaných psacích potřeb. Každý detail vyžaduje stručné pragmatické zvážení možných alternativ a explicitní zdůvodnění zvoleného řešení v dané situaci či s ohledem na osobní i obecné zvyklosti. V případě většího počtu účastníků nechybí zvědavé dotazování a komentování jejich přítomnosti, zvolených pozic ve vztahu k tématu setkání a anticipovanému sledu debaty. Po objednávkce občerstvení se hned bez zbytečných oklik přistupuje k jádru věci.

Tato struktura příprav navozuje způsob a organizaci Palkovy práce, jejímž vlastním živlem je svět jazyka a řeči – v roli lingvisty, autora, kritika, editora, korektora či debatéra. Přesnost, účelnost, zvažování variant, vymezování hranic zájmu a směřování k jasným závěrům. Jiskry v očích se Karlu Palkovi rozžehnou ještě více teprve s tužkou v ruce a nad vytištěným textem. Okolní svět s jeho uspořádáním a rekvizitami pak mizí, otvírá se svět jazykových struktur, jejich špatně viditelných zákoutí, slepých uliček, pastí, ukrytých podlaží a namnoze podvědomých výpovědí. A čas poté také plyne jinak. Jednou po několika hodinách sezení nad textem, který mi lektoroval, kdy se na levé straně stolu nacházel jen útlý zlomek stran již zpracovaných, jsem byl svědkem až určité extáze v této jeho jazykové introspekci: „Ho, hó, a to by bylo, kdybychom měli více času... To bys měl vidět, jak jsem se kdysi vyřádl s autory Kritického sborníku!“ Karel Palek je bezskrupulózní a svého partnera nešetří. Ten, soudě podle sebe, odchází deprimován: všem těm nárokům prostě nelze dostát, vždyť snad ani neumím psát, ještě tolik práce... Práce s textem není samoučelná. To podstatné je, že se tu prostřednictvím psaného slova – výrazů, pojmů,

přívlastků, vazeb, syntaxe – vždy míří na myšlenku, pravý obsah výpovědi, smysl řečeného, zkušenost a skutečnost. A to vede k oné frustrující sebereflexi, odhalování vlastní neujasněnosti, pochybám o vlastním myšlení. „Nevím, co jsi chtěl říci, to si pak promysli sám, pojďme dál...“ Jindy se zamyslí nad komplikovaným souvětím a s radostně zdviženým obočím zdvořile požádá, zda tuto záludnou strukturu s více významy a skrytými vadami může použít jako názorné exemplum při své seminární výuce na fakultě, samozřejmě s uvedením autorství... Takové vyznamenání, kromě vkrádajícího se pocitu závidi oněm studentům, vzbuzuje ovšem rovněž pocity poněkud ambivalentní. Podobné destrukční a očištné postupy známe například z filosofie, ale zakusit je v rukách Karla Palka, vedené z jazyka samého, je zkušenost naprosto svébytná a jedinečná.

Nejsa lingvistou, nedokáži zde přesněji a věcněji určit povahu jeho metody a její místo na mapě jazykovědy, sémantiky a textové kritiky. Z Palkovy práce redakční, literární a kritické se však ozývá cosi starobyle a řemeslně poctivého v nejlepší řecké šaldovské tradici, v níž kritika vstupuje do veřejného prostoru jako jeho autonomní a nezastupitelný konstitutivní prvek. Význam jeho činnosti pro nezávislou či neoficiální českou kulturu před rokem 1989 i při obnově svobodného prostředí v letech devadesátých čeká ještě na naše plné docenění a komplexnější hodnocení. To ovšem vyžaduje specifické, důkladné a komparativní studium s nesnadnou interpretací. Lidé mnohem povolanější k tomu mohou přinést dílčí osobní reflexe, svědectví či dokumenty, váhal jsem proto nejprve, čím přispět do sborníku Petru Fideliovi, k němuž chovám hluboký respekt a úctu. Uvědomil jsem si však, že ze šuplíku mohu také vyjmout jeden drobný dokument.

Petra Fidelia jsem poznal osobně v roce 1998. S jeho jménem se studenti v devadesátých letech setkávali již dříve. Zejména četba Kritického sborníku nebo alespoň pravidelné listování v něm patřilo snad k dobrému vkusu, rozhodně však bylo

velmi poučné a užitečné. Čtvrtletník kromě literatury, umění a dalších kulturních témat věnoval nápadně široký prostor filosofii, přinášel dosud nedostupné texty ze samizdatu, úryvky z prací teprve připravovaných ke knižním vydáním, vždy cenné recenze a zejména též čísla s diskusními tematickými bloky. V těchto tématech se jednalo vždy o nějaká základní díla nebo otázky, texty nikdy neklesaly do akademismu a úzkého odbornictví, většinou si přitom udržovaly velmi vysokou úroveň. Naši učitelé se zde zejména v oněch tematických debatách často ukazovali v novém světle, sborník jako by zachovával a rozvíjel to nejlepší ze svobodomyšlné atmosféry, otevřenosti, kritických, ale názorově a lidsky tolerantních debat v nezávislé filosofii a kultuře poslední dekády „totality“. V útlých sešitech nebylo zbytečných vět a o textech z Kritického sborníku se v hospodách i mezi studenty často diskutovalo. V době uměle nadprodukovaného textového balastu, přebujelých aparátů a specializací s oborovými izolacemi je o to patrnější, jak moc nám dnes chybí podobně mezioborově sdílené kritické periodikum. Zaštiťující, trochu tajemné jméno Petra Fidelia představovalo autoritu a záruku kvality. Avšak vědět o Kritickém sborníku a kryptické osobě jeho editora ještě neznamenal poznat Fidelia jako autora a jeho vlastní myšlenkovou dílnu.

Právě v roce 1998 také vyšly v nakladatelství Triáda poprvé souborně a pod novým titulem Řeč komunistické moci Fideliovy legendární studie, které byly běžnému smrtelníkovi dosud naprosto nedostupné. Nakladatel a přítel Robert Krumphanzl, který měl na vydání svazku hlavní zásluhu, mi věnoval recenzní výtisk. I když se tehdy nejednalo o předmět mého primárního zájmu, Fideliovo jméno, tradovaný věhlas studií a Robertovo přátelské nabádání mne ke knize upoutaly jako k povinné četbě. Tak jsem se poprvé seznámil se světem Fideliovy kritické metody, s jemu vlastním jazykovým šarmem, stylovou čistotou, důsledností, důvtipem a myšlenkovým i myslitelským pronikáním do sémantických rovin, hlubších vrstev a širších významových souvislostí jazyka a psaného slova. Již nevím přesně, ale snad rovněž Robertovým prostřednictvím jsem získal kontakt

na redakci stanice Českého rozhlasu Vltava a možnost připravit o knize pořad.

Nevznikla proto klasická tištěná recenze, nýbrž rozhlasové čtení, jaké obvykle mizí v propadlišti dějin. Z této dřevní doby disket nemám elektronické zálohy, po usilovném hledání jsem však našel vytištěný textový podklad pořadu s rukopisnými korekturami a poznámkami. Dávám-li ho nyní s tímto dlouhým časovým odstupem k dispozici, drobně tím přispívám k dokumentaci dobového ohlasu na první vydání Fideiova kanonického díla v tehdejších kulturních médiích. Je to tedy typicky juvenilní text starý přesně dvacet let, byl jsem tenkrát triadvacetiletý student. To však nemá být omluva, neboť když ho nyní opětovně čtu, vystihuje snad v požadovaném žánru a rozsahu to hlavní, čím mne kniha oslovila a ovlivnila. V textu neměním nic než tehdejší drobné redakční korektury, gramatické drobnosti a zvolenou typografii. Připojuji ještě několik faktických údajů po paměti a podle poznámky na podkladu.

Jednalo se o pořad s názvem Excerpta, který se na Vltavě vysílal v úterý v 17.30 hod. (možná s nějakou reprízou) a ve kterém byla v pevně daném formátu vždy představena vybraná kniha na základě čtených úryvků a výkladu o ní. Délka pořadu asi 20 minut určovala maximální rozsah, jeho redaktor Jiří Hanuš pečlivě dbal také na odpovídající žánr: vzpomínám, že před natáčením bylo třeba některé věty ještě zjednodušit a prokrátit v rozsahu celkem asi půl strany, byla to pro mne zajímavá učednická zkušenost. Úryvky z knihy četl profesionální herec,¹ komentáře autor, tedy já sám, pořad se předtáčel ve studiu v budově Českého rozhlasu na Vinohradské a vysílal 19. května 1998. U použitých úryvků z knihy zde doplňuji

1 Pamatuji si na herce Bořivoje Navrátila, ale neručím již za to, zda nečetl až v dalším pořadu, který jsem poté připravil o spisu *Evropská literatura a latinský středověk* Ernsta Roberta Curtia; další mnou připravovaný pořad o eseji Růženy Grebeníčkové *Tělo a tělesnost v novověkém myšlení* zůstal jen na papíře. Nestačili jsme ho natočit, neboť jsem tehdy odcestoval na stipendijní pobyt do zahraničí.

Soupis časopisů s příspěvky autora

Commentaire 7, 1984	21, 2008; 24, 2011; 26, 2013; 30, 2017
Dějiny a současnost 36, 2014	
Esprit 1987	Listy 12, 1982; 13, 1983
Iniciály 1, 1990	Literární noviny 1, 1990; 2, 1991; 3, 1992; 4, 1993; 5, 1994; 6, 1995
Kontexty 9, 2017	
Kritický sborník 1, 1981xx; 2, 1982xx; 3, 1983xx; 5, 1985xx; 6, 1986xx; 7, 1987xx; 8, 1988xx; 9, 1989xx; 10, 1990; 11, 1991; 12, 1992; 13, 1993; 14, 1994; 15, 1995; 16, 1996–1997; 17, 1997–1998; 18, 1999; 19, 1999–2000; 20, 2000–2001	Mladá fronta Dnes 19, 2008; 20, 2009 Národní politika 13, 1981 Proglas 1, 1990 Přítomnost 2, 1991 Rozmluvy 1983 The Salisbury Review 2, 1984; 3, 1984 Souvislosti 4, 1993
Lettre internationale 1992	Střední Evropa 1988xx, 1989xx
Lidová demokracie 45, 1989	Svědectví 17, 1983
Lidové noviny 16, 2003; 17, 2004;	Vesmír 79, 2000; 91, 2012

Soupis antologií a knih jiných autorů s příspěvky autora

- Čtení o Václavu Havlovi (2013)
Vilém Flusser: Jazyk a skutečnost (2005)
Good-bye, Samizdat (Twenty Years of Czechoslovak Underground Writing) (1992)
Ivan M. Havel: Otevřené oči a zvednuté obočí (1998)
Václav M. Havel: Mé vzpomínky (1993)
Kritický sborník 1981–1989 (Výbor ze samizdatových ročníků) (2009)
Jan Patočka: Češi I (Soubor textů o českém myšlení a o českých dějinách) (2006)
Jan Patočka: Češi II (Soubor textů o českém myšlení a o českých dějinách) (2006)
Ferdinand Peroutka: O věcech obecných I. (1991)
Ferdinand Peroutka: O věcech obecných II. (1991)
Ferdinand Peroutka: Slušeli se býti realistou (výbor z literární publicistiky) (1993)
Samizdat. Past & Present [v tisku]
Sidonia a Sakateky čtrnáctero vykročení (2004)
Sidonius a Sakateka: Dialogů patero (1986)
Josef Vohryzek: Literární kritiky (1995)
Výběr textů z britského časopisu The Salisbury Review (1985)
Z dějin českého myšlení o literatuře (2005)

*Soupis prací přeložených nebo
napsaných v cizích jazycích*

1, 3, 8, 10, 11, 18, 25, 26, 49, 69

Soupis šifer a pseudonymů

Dan Bohdan 221, 242	173, 180, 181, 182, 183, 184, 185,
Daniel Bohdan 44, 62, 88, 240, 243, 244, 246	186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 216, 217, 258, 259
DB 241	
-db- 40, 41, 42, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57	-pf- 25, 27, 28, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 47, 48
K. P. 84, 176, 196, 206	Pozn. ed. 126
-kp- 128, 142, 155, 159, 163, 165	Vydavatelé 179
Petr Fidelius 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 24, 26, 29, 37, 49, 54, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 72, 74, 75, 77, 78, 81, 87, 89, 91, 93, 94, 99, 101, 102, 104, 106, 108, 109, 110, 114, 125, 127, 129, 134, 135, 150, 158, 161, 170,	nepodepsáno 73, 79, 80, 83, 85, 86, 103, 107, 131, 132, 133, 136, 137, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 156, 157, 160, 178, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 223

Předmětový rejstřík bibliografie

Adler, Jeremy 157	Djordjevič, Nikolaj 48
Ajvaz, Michal 81	Dobrovský, Luboš 58
Barthes, Roland 256	Durych, Jaroslav 160
Bauer, Roger 73, 224	Dvořák, Ladislav 141
Bělohradský, Václav 129, 135	Finkelkraut, Alain 222
Bergson, Henri 263	Flusser, Vilém 164, 175, 233, 234
Biřák, Vasil 114	Furet, François 60
Blažek, Bohuslav 174	Garton Ash, Timothy 221
Blažíčková, Anna 215	Grebeníčková, Růžena 128
Budinský, Libor 134	Grondin, Jean 132, 230
Cassirer, Ernst Alfred 229	Hájek, František 114
Comte-Sponville, André 223	Havel, Ivan M. 28, 29, 37, 131, 172, 240, 253, 261, 265, 271
Čapek, Josef 195	Havel, Václav 69, 253
Čapek, Karel 159	Havel, Václav M. 253
Černý, Václav 5	Heftrich, Urs 133, 262
Červenka, Miroslav 81	Hejdánek, Ladislav 101, 242
Diviš, Ivan 99	

- Henes, Dalibor 114
 Holý, Jiří 91
 Hrzal, Ladislav 114
 Chalupecký, Jindřich 72
 Chlábec, Bohdan 212, 213
 Chloupek, Jan 27
 Chlupáč, Miloslav 114
 Israel, Efraim 140, 159
 Jakobson, Roman 104
 Janoušek, Pavel 106
 Jehlička, Ladislav 212, 213
 Jelínek, Milan 156
 Jírous, Ivan Martin 5
 Jonas, Hans 79, 225
 Jürgensová, Zuzana 212, 213
 Just, Vladimír 173
 Kaplický, Jan 181
 Karfík, Filip 143
 Kasalický, Václav 59
 Kautman, František 25
 Klemperer, Victor 170
 Kohout, Pavel 2
 Kolář, Pavel 216
 Koranda, František 114
 Kosík, Antonín 127
 Kosík, Karel 109, 110
 Kotouč, Kurt Jiří 56
 Kratochvíl, Zdeněk 144
 Kříž, Jiří 27
 Křížková, Marie Rút 56
 Kundera, Milan 109, 110
 Lefort, Claude 60
 Lis, Ladislav 2
 Lopatka, Jan 277
 Macura, Vladimír 109, 110, 150
 Machovec, Martin 80
 Marvan, Jiří 75
 Mathesius, Vilém 126
 Mauriac, François 220
 Mazač, Karel 114
 Moravec, Emanuel 259
 Němec, Jiří 5, 14
 Neubauer, Zdeněk 28, 29, 37, 145,
 172, 240, 241, 265, 271
 Opelík, Jiří 159, 195
 Ornest, Zdeněk 56
 Palouš, Radim 29
 Patočka, Jan 146, 176, 177, 178, 179,
 266, 267, 268
 Peregrin, Jaroslav 208
 Peroutka, Ferdinand 66, 74, 84, 86,
 150, 243, 244, 246, 258, 280
 Petruželka, Antonín 159
 Petruželková, Adéla 212, 213
 Pistorius, Jiří 159
 Pokorný, Jindřich 58
 Pullmann, Michal 216
 Rejchrt, Miloš 24
 Rosanvallon, Pierre 60
 Rupnik, Jacques 60
 Seifert, Jaroslav 12
 Schauer, Hubert Gordon 109, 110,
 150
 Slezáková, Alena 58
 Sontagová, Susan 227
 Staiger, Emil 107, 260
 Stalin, Josif Vissarionovič 3
 Stankiewicz, Władysław J. 85, 257
 Stano, Jiří 114
 Steiner, Petr 231
 Stich, Alexandr 63, 77, 78, 89
 Svatoň, Vladimír 159
 Šalda, František Xaver 84, 160
 Šimsová, Milena 57
 Špirit, Michael 101
 Šustrová, Petruška 44
 Thomová, François 88
 Toman, Jindřich 83, 161, 226
 Tomášek, Ladislav 114
 Tomeš, Josef 160
 Urbánek, Zdeněk 253
 Vaculík, Ludvík 75, 109, 110
 Vašíček, Zdeněk 264
 Vattimo, Gianni 103, 228
 Viewegh, Michal 93, 94
 Vohryzek, Josef 16, 277

*Rejstřík spolupracovníků a autorů
rozhovorů, překladů a literatury*

- Abrams, Erika 10, 18
Andreas, Petr 219
Bednář, Miloslav 70
Bělohradský, Václav 18
Benda, Václav 31
Bláhová, Alena 225
Brabec, Jiří 245
Brezina, Ivan 277
Clarke, Melvyn 25
Čech, Radek 236
Daniellová, Jana 69
Dvořák, Tomáš 124
Faktor, Viktor 231
Fibich, Jindřich 71
Haman, Aleš 152
Hanuš, Milan 280
Hausenblas, Ondřej 39
Havelka, Miloš 250
Havlíková, Hana 224
Holý, Jiří 90
Homoláč, Jiří 115
Horáčková, Alice 168
Hrdlička, Josef 273
Hybler, Martin 154
Chuchma, Josef 121
Chvatík, Ivan 267, 268
Janáček, Pavel 97, 247, 254
Jankovič, Milan 105
Jelen, Jiří 244
Jirous, Ivan Martin 7
Jungmann, Milan 112, 113
Just, Jiří 96
Kasal, Lubor 95
Klusáková, Jana 269
Kodoňová, Miloslava 238
Korbelík, Miloslav 231
Kosatík, Pavel 251
Kosík, Antonín 23, 122
Kouřím, Zdeněk 239
Kovařík, Petr 119
Krátký, Vladislav 255
Krumphanzl, Robert 98, 100, 162, 276
Kufnerová, Zlata 171
Lukeš, Dominik 279
Lukeš, Jan 254
Mlejnek, Josef 130
Němec, Jiří 6, 15
Pelikán, Čestmír 274
Peňás, Jiří 232
Petříček, Miloslav jr 256
Pohorský, Miloš 248
Pokorný, Martin 237
Rákosník, Jakub 270
Reifová, Irena 280
Rejchrt, Miloš 9
Rezek, Petr 30
Richter, Jaroslav 151
Rulf, Jiří 278
Růžička, Jindřich 111
Scruton, Roger 149
Slomek, Jaromír 67, 120, 153, 167
Soukupová, Klára 272
Správcová, Božena 95
Stich, Alexandr 76, 82
Špirit, Michael 275, 260
Šustrová, Petruška 43
Toman, Marek 123
Topiarz, Petr 92
Učková, Magdaléna 169
Vašíček, Zdeněk 235
Vernochet, Jean-Michel 21
Viewegh, Michal 138, 148
Vohryzek, Josef 13, 17
Zídek, Petr 117, 218
Zikmund, Zdeněk 189
Železná, Marta 39

Obsah

Medailon Petra Fidelia (Robert Krumphanzl)	1
Lucie Malá a Tereza Šnellerová: Slovo editorek	7
Tomáš Hermann: „Řeč vždycky přesahuje toho, kdo jí užívá.“ Osobní svědectví o naléhavosti Petra Fidelia s jedním dokumentem	13
Michael Špirit: Atribuce krátkého textu	27
Dominik Lukeš: Jazyk, svoboda a řeč jazykovědné moci	39
Rudolf Kučera: Devalvace slov v dnešní liberální demokracii	57
Miroslav Petříček: Od řeči komunistické moci k negativní teorii médií	63
Petr Rezek: Přetvářka a přirozenost	71
Filip Karfík: Platonova filosofie řeči a otázka pravdivosti	73
Pavel Kouba: Anatomie přítomnosti	89
Ivan Chvatík: Milý Karle... (překlad Hölderlinovy básně)	107
Martin Palouš: Přísný přítel	113
Karel Šprunk: Krátká biografická poznámka	121
Jan Šulc: Učit se od Karla Palka	125
Ivan Matoušek: Úplný výčet našich důležitějších setkání	129
Ivan M. Havel: Kresba s dedikací	133
Bibliografie Karla Palka (Michal Kosák)	135

Petru Fideliovi

Sborník k sedmdesátinám

Uspořádaly a redigovaly
Lucie Malá a Tereza Šnellerová
Bibliografii sestavil Michal Kosák
Medailon Petra Fidelia
napsal Robert Krumphanzl
V roce 2018 vydalo
nakladatelství Triáda,
Kroftova 16, 150 00 Praha 5,
jako 202. svazek edice Delfín
Redakční spolupráce
Lucie Bartoňová a Robert Krumphanzl
Graficky upravil a sazbu
z písma New Baskerville
zhotovil Michal Rydval
Tisk Indigoprint, s. r. o., Praha
Počet stran 178
Vydání první
www.i-triada.net

Kniha vychází s laskavou podporou
Ministerstva kultury ČR.

NAKLADATELSTVÍ TRIÁDA



Děkujeme Vám za zakoupení elektronické knihy.

Tuto knihu v tištěné podobě můžete v případě, že je dostupná, získat prostřednictvím e-shopu na www.i-triada.net se slevou z běžné prodejní ceny, stejně jako další tituly nakladatelství Triáda.

Nakladatelství Triáda vzniklo v roce 1994. Vydává současnou a starší českou i překladovou beletrii, filozofickou a historickou literaturu, literárněvědné a uměnovědné texty. Zaměřuje se na kvalitní a edičně náročné tituly, a to jak beletristické, tak odborné. Značný důraz je kladen na redakční přípravu a grafickou úpravu. Knihy Triády obdržely v minulých letech řadu ocenění a nominací v literárních soutěžích a anketách.

Další informace o nakladatelství, novinkách, nabízených titulech, distribuci apod. naleznete na www.i-triada.net.